

Damian Szacawa

Nowe nadzieje na intensyfikację współpracy w ramach zreformowanej Rady Państw Morza Bałtyckiego

19 maja odbyło się spotkanie ministrów spraw zagranicznych Rady Państw Morza Bałtyckiego (RPMB). Ze względu na pandemię COVID-19 spotkanie zorganizowano w formie wideokonferencji. W trakcie obrad ministrowie zatwierdzili reformę RPMB, a także poruszyli kwestie współpracy w regionie Morza Bałtyckiego w czasach pandemii COVID-19, zaangażowania młodzieży w sprawy regionu, zmian klimatu oraz zwalczania zorganizowanej przestępczości. Spotkanie miało również na celu podsumowanie kończącej się prezydencji Danii, która trwała od 1 lipca 2019 r. W świetle przyjętych dokumentów, RPMB powinna pozostać centrum dialogu politycznego w regionie Morza Bałtyckiego (RMB).

Spotkanie w formie wideokonferencji. W drugiej połowie maja sytuacja związana z rozprzestrzenianiem się pandemii COVID-19 była w państwach RMB w znacznie części opanowana. Pomimo wprowadzania kolejnych etapów luzowania ograniczeń w poszczególnych państwach, włącznie z pierwszymi pozwoleniami na przekraczanie granic pomiędzy republikami bałtyckimi (więcej na ten temat: [„Komentarze IEŚ”, nr 191](#)), sytuacja była wciąż daleka od normalności. Z tego powodu spotkanie ministrów spraw zagranicznych, początkowo planowane w tradycyjnej formie na Bornholmie, odbyło się w cyberprzestrzeni (decyzja o zmianie formatu spotkania zapadła jeszcze w pierwszej połowie kwietnia). Dzięki temu w wideokonferencji wzięli udział ministrowie spraw zagranicznych wszystkich państw członkowskich RPMB (w tym Niemiec i Federacji Rosyjskiej). Głównym zadaniem kończącej się prezydencji Danii (lipiec 2019 – czerwiec 2020) było dokończenie procesu reformy RPMB w oparciu o wcześniejsze ustalenia pomiędzy państwami członkowskimi (więcej na ten temat: [„Komentarze IEŚ”, nr 53](#)).

Zreformowana RPMB jest wciąż pożądana... Minister spraw zagranicznych Danii Jeppe Kofod, otwierając wideokonferencję, podkreślił zaangażowanie Danii we wznowienie dialogu politycznego w ramach RPMB (utworzonej z inicjatywy ministrów spraw zagranicznych Danii i Niemiec). Wartość dodana RPMB do rozwoju RMB wynika, jego zdaniem, m.in. ze znaczenia dialogu międzyrządowego oraz praktycznej współpracy pomiędzy wszystkimi państwami w regionie. W podobnym tonie wypowiedzieli się pozostali przedstawiciele państw, zgodnie zwracając uwagę na konieczność utrzymania elastycznego formatu regionalnego dialogu politycznego, który będzie uzupełniał inne działania. Ponadto minister spraw zagranicznych Norwegii, Ina Marie Eriksen Søreide, zwróciła uwagę na wzmacnianie multilateralizmu poprzez różne formaty współpracy regionalnej. Nawiązała tym samym do kampanii promującej kandydaturę Norwegii jako niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ w latach 2021-2022. RPMB może wносить wartość dodaną do współpracy regionalnej poprzez ułatwienie wspólnego zrozumienia, budowanie zaufania i stabilności oraz promocję kontaktów bezpośrednich pomiędzy społecznościami, co było akcentowane w wypowiedzi Helgi Schmid (Europejska Służba Działań Zewnętrznych UE). Pozytywnie na temat możliwości współpracy w ramach RPMB wypowiedział się także minister spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej, Siergiej Ławrow, który wręcz wezwał pozostałych uczestników do „nowego otwarcia” dialogu transgranicznego. Państwa członkowskie uzgodniły treść głównych dokumentów wykonawczych, określających przyszły zakres działania RPMB oraz kompetencje Stałego Sekretariatu RPMB w Sztokholmie. Tym samym zakończony został dwuletni proces reformy organizacji, zapoczątkowany przez Szwecję w czerwcu 2018 r.

...głównie w obszarach niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego... Tradycyjny obszar współpracy państw w ramach RPMB wiąże się z niemilitarnymi wyzwaniem bezpieczeństwa, które skupione są

na płaszczyźnie gospodarczej (w tym zwłaszcza energetycznej), ekologicznej i społecznej. Definiują one problematykę różnych grup roboczych i zadaniowych, uzupełniających współpracę polityczną w regionie o wymiar sektorowy. Współpracując w tym obszarze, państwa nie mogą zapominać jednak o militarnych zagrożeniach, co podkreślał minister spraw zagranicznych Polski, Jacek Czaputowicz, wskazując na incydenty wojskowe, rozbudowywany potencjał militarny w obwodzie kaliningradzkim czy działania hybrydowe (dezinformacja, cyberataki i wroga retoryka). W kontekście wybuchu pandemii COVID-19 szczególnego znaczenia nabrała także regionalna współpraca w zakresie reagowania kryzysowego. Urmas Reinsalu, minister spraw zagranicznych Estonii, stwierdził, że kryzys uwidocznił potrzebę większej współpracy regionalnej na płaszczyźnie ochrony ludności oraz przyspieszenia digitalizacji w regionie. Inne wątki dotyczące pandemii COVID-19 znalazły się w wypowiedziach pozostałych ministrów spraw zagranicznych, np. Guðlaugur Þór Þórðarson (Islandia) zwrócił uwagę na potencjalne negatywne efekty pandemii dla dzieci i młodzieży. Dlatego przedłużenie mandatów istniejących struktur roboczych – Grupy Ekspertkiej ds. Współpracy na rzecz Dzieci Zagrożonych oraz Grupy Zadaniowej ds. Zwalczania Handlu Ludźmi – należy odebrać pozytywnie, tym bardziej że efekty ich dotychczasowego funkcjonowania spotykają się z uznaniem wykraczającym poza RMB. Edgars Rinkēvičs (Łotwa) podkreślił, że wprawdzie dotychczasowe długoterminowe priorytety RPMB są wciąż aktualne (tożsamość regionalna, zrównoważony i dobrze prosperujący region, bezpieczny i stabilny region), ale powinny być uzupełnione o nowe obszary, np. współpracę w dziedzinie badań.

...ale przed Radą wciąż stoją liczne wyzwania. Istotnym elementem reformy RPMB jest zwiększenie jej elastyczności i pragmatyczności. Spotkania na poziomie szefów państw i rządów (tzw. szczyty) będą organizowane tylko wówczas, gdy waga decyzji będzie tego wymagała (po aneksji Krymu państwa członkowskie zawiesiły organizację szczytów w cyklu naprzemiennym ze spotkaniami ministerialnymi). W świetle nowych ustaleń wzrosło również znaczenie Stałego Sekretariatu RPMB w Sztokholmie. Jego zadania zostały poszerzone m.in. o możliwość inicjowania działań promujących cele oraz wdrażających priorytety uzgodnione przez Radę (po aprobachie Komitetu Wyższych Urzędników). W związku z tym istotne będzie wykorzystanie synergii regionalnej oraz prowadzenie dialogu strukturalnego z innymi formatami współpracy w Europie Północnej (głównie regionalnymi międzyrządowymi radami – Radą Arktyczną i Euro-Arktyczną Radą Morza Barentsa). Ważna rola przypadnie również nowemu dyrektorowi generalnemu, po tym jak kadencja ambasador Mairy Mory wygaśnie z końcem sierpnia 2020 r.

RMB nie funkcjonuje w izolacji od współpracy w ramach UE, dlatego minister spraw zagranicznych Finlandii, Pekka Haavisto, nawiązując do Europejskiego Zielonego Ładu, wskazał na konieczność zacieśnienia współpracy w odniesieniu do gospodarki obiegu zamkniętego, przeciwdziałania zmianom klimatu oraz rozwoju zrównoważonego, które powinny być motorem napędowym odbudowy gospodarki po zakończeniu pandemii COVID-19. W tym duchu wypowiedział się również Linas Linkevičius, minister spraw zagranicznych Litwy. Poinformował, że działania Litwy, która w lipcu 2020 r. obejmie prezydencję w RPMB, będą skupione wokół zrównoważonego rozwoju, a szczególnego znaczenia nabiorą „zielony” przemysł i ekologiczna turystyka w RMB, które będą kluczowe dla ożywienia gospodarki regionalnej, oraz wzmocnienie odporności na sytuacje kryzysowe. Również na tej płaszczyźnie jest wiele do zyskania, dzięki efektowi synergii wynikającemu ze współpracy z innymi organizacjami, co podkreślił minister spraw zagranicznych Niemiec, Heiko Maas, odwołując się do rozpoczynającego się 1 lipca dwuletniego przewodnictwa tego państwa w Komisji Helsińskiej (HELCOM). Zwrócił również uwagę na angażowanie młodzieży w sprawy polityczne regionu, co zostało podkreślone też przez Ann Linde, minister spraw zagranicznych Szwecji, a także Urmasa Reinsalu.

Wnioski. Po raz pierwszy od aneksji Krymu odbyło się spotkanie ministerialne RPMB, w którym uczestniczyli wszyscy ministrowie spraw zagranicznych państw członkowskich RPMB, w tym S. Ławrow i H. Maas. Przedstawiciele państw członkowskich pozytywnie odnieśli się do reformy RPMB dokończonych w trakcie duńskiego przewodnictwa, podkreślając jej znaczenie dla dialogu regionalnego. Współpraca polityczna będzie uzupełniać wymiar praktyczny, ale będzie oparta na bardziej elastycznej i pragmatycznej formule, uwzględniającej aktualny stan stosunków. Większego znaczenia nabierze Sekretariat RPMB, który ma nie tylko realizować projekty w ramach Strategii UE dla RMB, ale również ułatwiać oraz inicjować dialog międzyrządowy w regionie.